

58637

IK MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO

BULLETIN DE L'ASSOCIATION DU MUSÉE DE SLOVÉNIE

XVIII, 1937

POSEBNI ODTIS — EXTRAIT

PIVEC-STELE MELITA

LOUIS EISENMANN

LJUBLJANA 1937

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

Dupl ad T 58637

LOUIS EISENMANN

Profesor za slovansko zgodovino in kulturo na Sorboni

(1869—1937)

Louis Eisenmann je bil iz Alzacije, rojen 31. julija 1869 v Haguenauu, odkoder se je 1871, po vojni, njegova rodbina zaradi svojega nacionalnega prepričanja izselila v Pariz. Po absolviranju Ecole normale supérieure je študiral na Sorboni zgodovino, posebno pod vodstvom Gabriela Monoda, in pravo. Od svojega učitelja si je prisvojil strogo znanstvene metode, in je postal zastopnik novega tipa francoske zgodovinske vede, v nasprotju s starim bleščečim pa tudi površnim tipom 19. stoletja. Po končanih univerzitetnih študijah je šel najprej v Berlin, kjer se je zbudilo njegovo zanimanje za Srednjo Evropo, v prvi vrsti za Avstro-Ogrsko. Čital je Palackega, učil se je češčine in madžarščine, in obiskal večkrat Dunaj, Prago in Budimpešto, kjer je povsod stopil v stike z znanstveniki in politiki.

Njegovo prvo večje delo o tem predmetu je izšlo v Lavisse-Rambaudovi Histoire générale: Révolution et Réaction en Autriche (1848—1859), t. XI (1899) 109—143, in L'Autriche-Hongrie depuis 1871, t. XII (1901) 165—203. Svoj študij prava pa je končal s tezo: Le compromis austro-hongrois de 1867 (p. 695, 1904), najboljšo delo o tem predmetu, ki je ustalilo njegov znanstveni sloves. Pri študiju problemov avstro-ogrsko monarhije se je poglobljeval v boji narodnosti, posebno Čehov, Slovakov in Hrvatov, in razvoj njegovega zanimanja je šel isto pot kakor pri R. W. Seton-Watsonu.

L. 1905 je postal profesor zgodovine na univerzi v Dijonu, kjer se je učil ruščine (in bil tudi 1908—1912 član občinskega sveta), 1913 je bil poklican kot eden redkih poznavalcev tega predmeta na novo ustanovljeno stolico za madžarski jezik, slovstvo in kulturo na Sorboni. Pa že 1914 je svetovna vojna to stolico ukinila in L. Eisenmann je bil vpoklican v vojaško službo.

Kot izreden poznavalec problemov Srednje Evrope je bil v februarju 1915 dodeljen francoskemu generalnemu štabu kot referent za gospodarski položaj avstro-ogrsko monarhije. V tem svojstvu je postal sodelavec in prijatelj Ernesta Denisa, znane borca za češkoslovaške težnje, in po njem je prišel v stik z delavci za samostojnost Češkoslovaške, posebno s T. G. Masarykom in E. Benešem, pa tudi z Jugoslovani. Sodeloval je pri revijah La Nation Tchèque in Le Monde Slave, ki jo je E. Denis 1917 pokrenil; v prvi je izšlo 1916 njegovo predavanje La solidarité slave, kjer je, kakor tudi drugod, francosko javnost seznanil z dotlej ji precej neznanimi zahtevami slovanskih narodov.

Po končani vojni je bil na pobudo Ernesta Denisa dodeljen kot politični svetovalec generalu Pelléu, voditelju francoske vojaške misije, ki je v Pragi pomagala pri organizaciji češkoslovaškega generalnega štaba. L. 1920 se je vrnil v Pariz, po smrti prijatelja Denisa je postal l. 1922 njegov naslednik na stolici Ernest Denis za slovansko zgodovino in kulturo, ki jo je 1920 ustanovila češkoslovaška vlada, in tu je ostal do svoje smrti.

Kot profesor je znal zbuditi zanimanje mlade dijaške generacije za slovanske dežele, do vojne v Franciji prav malo znane. Čeprav je bil sijajen govornik, je polagal glavno pažnjo na to, da dijaki razumejo in premišlujejo zgodovinska dejstva, in iz bolj nadarjenih je pripravil znanstveno falango. Ne da bi se posebno bavil s pedagogiko, je bil tudi izvrsten vzgojitelj; marsikateri njegovih učencev se že zdaj udejstvujejo kot znanstveniki, politiki in žurnalisti.

Redna profesura na Sorboni ni izčrpala Eisenmannove delavnosti. Bil je od začetka glavni tajnik Instituta d'Etudes Slaves v Parizu, ki ga je 1919 ustanovil E. Denis, in ki je od 1922 del pariške univerze. Cilj instituta je sodelovanje med Francijo in slovanskimi narodi na čisto znanstvenem polju: težka zadeva, ki zahteva mnogo energije in potrpežljivosti, ker slovanski narodi niso vedno med seboj edini, in nekateri niso bogati. Bil je ravno tako ravnatelj Instituta

Ernest Denis v Pragi, ustanovljenega 1920, od 1923 isto tako del pariške univerze. Izbiranje francoskega učnega osebja, vzdrževanje zveze s češkoslovaško upravo, je zahtevalo mnogo takta in vztrajnosti. Eisenmannovo delo je tudi francoski licej v Pragi. L. 1922 je postal L. Eisenmann redni član Král. česke společnosti nauk, 1930 zunanji član I. razreda České akademie nauk, 2. februarja 1937 pa je bil proglašen z izredno slovesnostjo za doktorja honoris causa filozofske fakultete Karlove univerze zaradi zaslug za zgodovinsko vedo, za znanstvene in kulturne zveze med Češkoslovaško in Francijo in za dragoceno pomoč pri osvobodilnem boju v inozemstvu.*

Institut d'Etudes Slaves izdaja od 1921 znanstveno revijo *Revue des Etudes Slaves* za filologične in lingvistične študije pod uredništvom pred kratkim preminulega Antoinea Meilleta in Andréa Mazona. 1924 pa je L. Eisenmann s souredniki (Etienne Fournol, tudi že pokojni Auguste Gauvain, Jules Legras in Henri Moysset) zopet izdal *Le Monde Slave*. To revijo je L. Eisenmann postavil načeloma v službo razširjenja idej; posvečena je ne samo preteklosti, temveč tudi sedanjosti slovanskih narodov; hoče, da postanejo znanstveni izsledki dostopni ne le slavistom, specialistom, temveč širšemu krogu občinstva; hoče, da se francoska in slovanska javnost bolje poznata in zato bolje razumeta. Tej liniji je ostala revija zvesta in nudi že danes ogromno gradivo. Odlikuje jo tudi dosledna nepristranost, ker Eisenmannovo načelo je bilo, da je treba resnico, čeprav je neprijetna, tudi prijateljem v njih lastnem interesu povedati.

Vendar je Eisenmannovo delo daleč prekoračilo delokrog slavista in obsegalo tudi neslovansko inozemstvo. Bil je namestnik ravnatelja pri Office National des Universités et Ecoles françaises, ustanovljenem 1911 za pospešitev zveze med francoskimi in inozemskimi univerzami, in podpredsednik komisije za podeljevanje štipendij v zunanjem ministrstvu. 1926 je postal kot naslednik Christiana Pfisterja, Alzačana kakor on, sourednik Charlesa Bémonta pri *Revue Historique*, kot najboljši poznavalec zgodovine Srednje Evrope. Bil je podpredsednik študijskega komiteja za Srednjo Evropo, član študijskega komiteja za zunanjo politiko, in dopisni član londonske School of Slavonic Studies, kamor je zahajal od 1926 dalje večkrat. Posebno v zadnjih letih je posvetil mnogo misli mednarodnim zvezam in delal na ustanovitvi tozadevne organizacije. 1927 je bila ustanovljena Commission des Hautes Etudes Internationales de France, čigar predsednik je bil rektor pariške univerze, glavni tajnik pa od začetka L. Eisenmann. Podobne komisije so ustanovili v Angliji, Ameriki itd., tako da se je že 1928 mogla prvič vršiti Mednarodna študijska konferenca, ki je imela letos svoje 10. zborovanje. Značilno je, da je L. Eisenmann v svojem predavanju pri imenovanju za častnega doktorja v Pragi obravnaval vprašanje, ali kaže študijsko panogo mednarodne politike ločiti od univerze in poveriti posebnemu institutu; izrazil se je proti posebnemu institutu, kjer je nevarnost enostranosti, univerza pa ima dolžnost poudariti pomembnost splošne izobrazbe.

V povojnih letih je izdal L. Eisenmann nekaj manjših monografij: *La Tchécoslovaquie* (1912, p. 126), *La Hongrie contemporaine* (1928), *Un grand Européen, Edouard Beneš* (1934, p. 152), in skupaj s P. Miljukovom *Histoire de la Russie* (3 vol., 1932—1933). Njegove številne kritične razprave bi dale obširen zbornik, vendar je obžalovati, da mu ogromno delo ni pustilo časa za večje publikacije. V zbirki *Peuples et Civilisations* je prevzel veliko delo o zgodovini evropskih držav v 19. stoletju, pa njegova smrt 14. maja, ki je prišla hitro in nepričakovano, ko se je tri tedne prej komaj vrnil z zadnjega potovanja v Prago, je preprečila dovršitev.

Delo L. Eisenmanna za Češkoslovaško je obče znano (pisali so o njem vsi nekrologi, ki so dozdaj izšli), manj znano je njegovo delo za nas, za Jugoslavijo. Omenili smo že njegov začetek med vojno, hočemo ga zasledovati v povojnih letih. Tu moramo najprej podčrtati njegovo pomoč, katere so bili deleženi naši dijaki, ki so študirali v Franciji, in posebno, da je dosegel po svojem močnem vplivu pravično razdelitev ští-

* V kratkem razdobju nekaj mesecev je Institut d'Etudes Slaves izgubil svojega predsednika Antoinea Meilleta, in svojega tajnika Louisa Eisenmanna; pred nekaj dnevi sta bila imenovana André Mazon za predsednika in Rooul Labry za tajnika.

pendij. V juniju 1929 je bil kratko v Beogradu, razvil v izjavi svoje ideje o intelektualnem sodelovanju med Francijo in Jugoslavijo, in prav letos je hotel izvršiti dolgoletni načrt daljšega obiska pri nas. Njegovo zanimanje za Jugoslovane, tako za Srbe kakor za Hrvate in Slovence, pa je razvidno predvsem iz člankov, tičočih se naše preteklosti in sedanosti, ki so izšli v njegovem *Monde Slave*, ali na njegovo izrečno pobudo ali z njegovim odločujočim odobravanjem.

Med avtorji, ki pišejo o Jugoslaviji, srečamo najbolj pogosto imena Charles Loiseau, Auguste Gauvain, Albert Mousset in Yves Chatigneau, tudi razprave R. W. Seton-Watsona o Avstro-Ogrski tangirajo nas. Raymond Warnier, bivši dolgoletni lektor v Zagrebu, oskrbuje stalno rubriko *Publications yougoslaves*. L. Eisenmann sam je napisal v zadnjih letih dve zanimivi oceni: *Deux livres sur la Yougoslavie* (1934, III, 146—152) in *Trois plaidoyers français pour le révisionnisme* (1936, IV, 67—95). Posebno je treba omenjati: *La crise de l'État serbo-croato-slovène* (1929, I, 1—19); *La dictature yougoslave* (1931, II, 321—343); R. Warnier, *Napoléon et les Yougoslaves* (1930, I, 337—370); Fr. Zwitter, *Illyrisme et sentiment yougoslave* (1933, I, 306—312, II, 29—71, 161—185, III, 358—375); *Le centenaire de l'illyrisme* (1935, II/3, cela številka in III/1, deloma).

Slovenske razmere posebej pa obravnavajo članki: René Martel (bivši lektor v Ljubljani), *La Slovénie et les problèmes contemporains* (1926, II, 266—278); isti, *L'éducation artistique populaire en Slovénie* (1928, II, 135—140); isti, *Les Slovènes et la Yougoslavie* (1934, IV, 3—19); in oceni Silva Kranjca (M. Haumant, historien de l'unité yougoslave, 1931, III, 345—358) ter Blaža Svetelja (M. Pivec-Stele, *La vie économique des Provinces Illyriennes* 1931, IV, 306—312).

Med publikacijami Instituta d'Études Slaves ima *Collection historique* 4 knjige, ki se tičejo nas: 1. C. Jireček, *La civilisation serbe au Moyen-Age* (1920). 2. Ernest Denis, *Du Vardar à la Sotcha* (1923). 3. Emile Haumant, *La formation historique de la Yougoslavie* (1930). 6. Melitta Pivec-Stele, *La vie économique des Provinces Illyriennes* (1930). Filološki publikacije, ki so še bolj številne, ne spadajo v okvir tega pregleda, vendar moramo omeniti imena avtorjev, ki so se bavili z nami: André Mazon, Lucien Tesnière (ki oskrbuje tudi slovensko kroniko v *Revue des Études Slaves*), André Vaillant (ki tam oskrbuje srbohrvatsko kroniko), Matija Murko, Milisav Lutovac, Boris Unbegaun.

Že iz našega sicer zelo kratkega pregleda delovanja L. Eisenmanna je razvidno, da je značaj njegovega dela prav edinstven.

Bil je v prvi vrsti znanstvenik in zgodovinar, toda znanstvenik, ki se ni zaprl v svojo sobo, in zgodovinar, obrnjen proti bodočnosti; sedanost mu je razsvetlila preteklost in dala spoznati verjetne posledice v bodočnosti (odtod je izviralo njegovo zanimanje za biografske in psihološke poteze važnih osebnosti), in ta vidik ga je potisnil v politično delo. Tako je kot znanstvenik in človek dejanja stal na meji dveh svetov, ki sta bila v njem združena v harmonični celoti. Nikoli ni škodovala politika njegovi znanstveni poštenosti, nasprotno, dvignil je politično delo na višino akademskega študija.

Bil je pa tudi političen duh v klasičnem pomenu besede. Na Češkoslovaškem je spoznal najbolj občutljivo točko povojne Evrope in tam zastavil svoje delo. Smatral je za glavno delo po vojni poučevanje Zapada o Srednji Evropi in poučevanje Srednje Evrope o Zapadu. Spoznal je, da zahteva čas delo ne z debelimi knjigami, temveč s poukom in z osebnimi stiki; zato je tiskano delo njegove zrele dobe ostalo v fragmentih. Imel je to zadoščenje, da je zapustil mnogo cvetočih ustanov tam, kjer je prej zijala vrzel.

Odmev, ki ga je povzročila smrt L. Eisenmanna, je tem bolj močan, ker se je pomembnosti njegovega dela še pridružila pomembnost njegove osebnosti. Bil je tako rekoč posebljena inteligenca; njegovemu duhu, ki je bil vedno koncentriran in skoro ni poznal oddiha, sta služila neizprosna logika in sijajna dialektika. Sintetičen duh, ki je objel podrobnosti in celoto. Ni imel strahu pred novimi idejami in vsako misel je poskušal uresničiti, navadno s prav lepim uspehom. Duševno izredno bogat, je

bil idejni voditelj v najlepšem smislu te besede, obenem pa sijajen upravitelj in finančnik. Sam nacionalist v najboljšem pomenu, je razumel nacionalne težnje drugih narodov. Vendar ni bil suh intelektualist. Bil je človek velike srčne dobrote, ki pa je ostala skrbno skrita. Simpatijo je pokazal ne z besedami, temveč z dejanji. Če je po zrelem preudarku zavzel stališče, so mu njegovi prijatelji lahko zaupali, ker je sovražil spremenljivost in nelojalnost. Skromen in nesebičen ni iskal časti, njegove zasluge so bile edina stvar, ki o njej nisi smel govoriti z njim; v svoji sožalni brzojavki vdovi jih je naštel E. Beneš.

Z vsemi temi lastnostmi duha in srca izrazit Francoz, istočasno s široko izobrazbo, katere važnost poleg potrebne specializacije je vedno poudarjal, in s tako redkim darom razumevanja miselnosti drugih izrazit Evropejec, kakor jih je malo v povojni duševno obubožani Evropi, je bil izreden zastopnik francoske kulture v inozemstvu, pa tudi človek, ki je zbudil iskreno ljubezen svojih prijateljev. Zato je razumljivo, da njegovi prijatelji v inozemstvu tožijo, da za njegovo mesto ni naslednika, njegovi prijatelji doma v Franciji pa zopet pravijo, da ne morejo več v zapletenih primerih iskati rešitve z magično formulo: *Il faut demander à Eisenmann*. Za tiste pa, ki smo imeli srečo, da smo delali pod njegovim vodstvom, ostane kot najmočnejši vtis njegove osebnosti pojem: očetovski prijatelj.

Dr. Melitta Pivec-Stelè.

